

בעוד הפנדמיה עולה ויורדת, סדרי החברה נפרמים, המרחב הציבורי נע בין סגר ושירת מרפסות להפגנות ענק במסיכות המסתיימות בניפוץ פסלים וניסיון למחות כנגד מה ש – Nancy Fraser קראה לו אי שיוויון בהכרה. ניפוץ הפסלים (שענינו לכאורה לא קשור כלל לקורונה) מעלה את שאלת הזיכרון: האם נזכור את הקורונה? תחילה יש להבחין זיכרון פרטי של ארוע ליצוג התרבותי שלו. במרחב הפרטי יזכרו רבים את התקופה הזו – הם וודאי יזכרו אותה אם הם היו בצד המפסיד, המובטל, החרד. יש סיכוי שגם הצד הפריבילגי, שעבודתו המשיכה בתקופת קורונה, שביתו היה מרחב בטוח, שעולמו נע בין זום לנטפליקס, ליתרונות היות האדם משוחרר מפקקים ורעשים ונעליים, לא ישכח את הימים הללו – אולי הוא אפילו יתגעגע אליהם. אבל יותר חשוב מאם היה האירוע גדול במונחים עולמיים, יגיד Howard Schuman, היא הגיל שבו היינו כאשר קרה הדבר. והסיכוי שנציין לעצמנו את חשיבותו של ארוע תלויה פחות באופיו ויותר בגיל שבו היינו כאשר הוא אירע. וכך, השנים הפורמטיביות שלנו (15-24) הן השנים המשמעותיות לזיכרון של ארועים. מה שמעיד את התיאוריה הזו הוא המשתנה הקרוי מדינה המנכיחה במרחב הציבורי זיכרון מסוים ובכך מביאה להתקבעותו של זיכרון מסוים אצל הפרט באופן שמטשטש את חשיבותו של הגיל כמשתנה קריטי.

אז מה נדרש כדי שהקורונה תישאר לא רק בזיכרון האישי אלא בזיכרון התרבותי? חמישה מימדים יכולים לסייע לה להתקבע: א. **הזמן**. קיומו של יום המוקדש לארוע הוא קריטי. לוחות שנה של מדינות רבות – ודאי הישראלי -- עמוסים בימים שכאלה שמזכירים לקהילה את מוצאה, את הטרגדיות שלה, את הישגיה, את המיתוסים ואת האתוסים שלאורם היא רוצה לחנך, ומאפשר לה להתכנס. ב. **מימד המרחב**. זיכרון בא לידי ביטוי במרחב שמסביבו תתכנס הקהילה ותספר את סיפור העבר שלה. אנדרטאות פעילות מהוות את אחד המרחבים הפופולארים ביותר בהקשר הזה. ג. **סוכני הזיכרון**. אין זיכרון ללא א/נשים שחוקקו, שדחפו, שעיצבו, שארגנו, ושהיה להם ההון הדרוש (א-לה- Pierre Bourdieu) כדי לספר את סיפור העבר ולשמר אותו. בהקשר הזה כדאי לשים לב לבמאי קולנוע וסדרות טלוויזיה כסוכני זיכרון אפקטיביים כי רוב האנשים בעולם, לומדים משהו על ההיסטוריה מהמדיה הזו. וכך, רוב העולם יודע היום משהו על השואה בזכות ספילפרג ו"רשימת שינדלר". סדרת "הכתר" שינתה כנראה את הדרך שבה נזכר את הנסיך צ'ארלס. ד. **מיסוד**. אם כל עבודת הזיכרון נעשית בהתנדבות ולא עובדת מיסוד אז יש להניח שהיא תישחק כי אנשים מתעייפים ומזדקנים ועוברים מן העולם. המיסוד יכול להווא לידי ביטוי בחקיקת זיכרון, בספרי לימוד והיום – יותר מתמיד – במוזיאונים שמשמרים את סיפור עבר. ה. **תרבות** החברה המנציחה. יש תימות שיש להן התאמה טובה עם התרבות המנציחה ולכן יש להן סיכוי להישאר בזיכרון.

אז מה צריכה הקורונה כדי להישאר בזיכרון הקולקטיבי? היא זקוקה לזמן, למרחב, לסוכנים, למיסוד ובעיקר לתרבות שתצא לעסוק במשבר רפואי, בפנדמיה. הרבה ארגונים יפיקו לקחים (בין מרצון ובין מכורח) מהמשבר הרפואי-כלכלי-חברתי הזה אבל האם נרצה לזכור כחברה את הקורונה? רוב הסיכויים שלא. בודדות המגיפות והמחלות שנותרו בזיכרון. האיידס נותר בינתיים, השפעת הספרדית פחות – וזיכרה עלה כי הקורונה חיפשה מודל. את האבולה שכחנו באפריקה ואת הסארס הותרנו אי שם באסיה. מחלות זה משהו שאנחנו פחות אוהבים להיזכר בו.